MARKAZIY OSIYO XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING O‘RNI

Nodirbek G‘oibnazarov
Guliston Pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: *Dunyo har daqiqada o‘zgarib bormoqda. Bir tomondan ilm-fan, texnologiyalar rivojlanib bormoqda. Boshqa tomondan kuch nisbatlari o‘zgarmoqda. Ayrim imperialistik, shovinistik va millatchilik ruhidagi davlatlar boshqa kichik davlatlarga va xalqlarga qarshi faoliyat olib bormoqda. Dunyoning ba’zi mintaqalarida xalqlarga nisbatan ochiqdan-ochiq genotsid uyushtirilmoqda. Dunyo esa, bundan bexabar yoki to‘liq tafsilotlarni bilmay qolmoqda. Bularning barchasiga yechim, kuchli va mustaqil ommaviy axborot vositalar yaratishdir. Ushbu maqola orqali mustaqil ommaviy axborot vositalarining mintaqamiz xavfsizligini ta’minlashda qanchalik zarurligini ochib berishga harakat qilamiz.*

Kalit so‘zlar: *Ommaviy axborot vositalari, mintaqaviy xavfsizlik, RWB, veto, global ta’sirlar.*

Markaziy Osiyo strategik jihatdan muhim hududda joylashgan mintaqa. Mintaqamizga doimiy xalqaro kuchlar qiziqib kelgan. Global ta'sirlarga va gegemonlarning bosimlariga davlatimiz, umuman mintaqa davlatlari qarshi tura olishda, jamiyatimiz uyg'oq bo'lishi kerak. Uyg'oq jamiyatni shakllantirishda ommaviy axborot vopsitalari asosiy ro'l o'ynaydi. Bugun OAVlar erkinligi mintaqamizda qay darajada? Birinchi galda e'tirof etishimiz kerakki, mintaqa markazida joylashgan mamlakatimizda 2017-yildan keyin so'z erkinligi muayyan darajada yaxshilandi. Qo'shni davlatlar bilan aloqalarimizda vujudga kelgan siyosatdagi to'siqlar olib tashlandi va do'stona aloqalar o'rnatildi. Lekin bu yetarli emas. 2017-yildagi O'zbekistonning qo'shni davlatlarga ochilishi va dunyo integratsiyasiga qo'shilish uchun olib borgan harakatlari bilan mintaqada davlatlari orasidagi geosiyosiy bo'linish bartaraf etildi lekin integratsiya amalga oshirilmayabdi. Hattoki ommaviy axborot vositalarida ham. Barcha respublikalarda matbuot erkinligiga ayrim cheklovlar mavjud. RWB (chegara bilmas muxbirlar) tashkilotining 2022- yilgi dunyo bo'yicha ommaviy axborot vopsitalari erkinligi indeksida mintaqa davlatlari oldingiga qaganda ancha yuqoriladi. Xususan, mintaqadagi beqaror demokratik davlat bo'lgan Qirg'iziston mintaqada 1-o'rinni, dunyoda 100 baldan 28 bal bilan 77-o'rinda qayd etilgan. Qozog'iston 23 bal bilan 122-o'rinda, O'zbekiston 11 bal bilan 133- o'rin, Tojikiston 149-o'rinda va so'nggi davlat bo'lgan Turkmaniston 8 bal bilan 177-o'rinda ko'rsatilgan. Reytingdan ma'lumki mintaqa davlatlarida ommaviy axborot vositalari erkinligi turli darajada. Bunday holatda mintaqa integratsiyasi va umumiy xavfsizlikni ta'minlash uchun besh respublikada ham faoliyat yuritadigan telekanallar va ijtimoiy tarmoqlar zarur bo'ladi. XXI asr axborot-texnalogiyalar asri va bu davrda axborotni yetkazib berish xavfsizlikning birdan-bir garovidir. Birinchi hukumat davrida ommaviy axborot vositalariga cheklovlar anchayin kuchli edi. Birinchi hukumat bu-ishi bilan xalqning ma'naviyatiga va milliyligiga qaratilgan barcha tahdidlarni qaytarishga harakat qilganday. Lekin bu holat xalqning to'g'ri va ishonchli axborot olishiga, va dunyo haqida ko'proq bilishiga to'sqinlik qilgan. Islom Karimov o'zining "O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida, xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va kafolatlari" asarida aytib o'tganidek, XXI asrda yadroviy poligonlardan ko'ra mafkuraviy poligonlar xavfliroq bo'lib chiqdi va hukumat xalqni yot g'oya va mafkuralardan himoya qilishga harakat qildi.

Har bir davlatning axborot resurslari uning iqtisodiy va harbiy salohiyatini belgilovchi omillardan biridir. Ushbu resursdan samarali foydalanish mamlakat xavfsizligini va axborotlashgan jamiyatni muvaffaqiyatli shakllantirishni ta'minlaydi. Dunyoga nazar soling. Axborotlashgan jamiyat tezlik bilan rivojlanib bormoqda. Axborot maydonida davlat chegaralari degan tushuncha mutlaqo yo'qolib bormoqda. Yer yuzidagi har bir qudratli va iqtisodiy boy davlatlarning ommaviy axborot vositalari katta kuchga ega va jamiyat va davlat hayotida katta rol o'ynaydi. Misol uchun Rossiya, AQSH, Buyuk Britaniya, Fransiya, Italiya, Germaniya, Kanada va shu kabi davlatlarning butun dunyoda namoyish etiladigan telekanallari va Ijtimoiy tarmoqlarda brend bo'lgan ommaviy axborot vositalari mavjud. Bunga BBC, New York Time nashri, Blomberg agentligi yoki shunga o'xshagan ko'plab ommaviy axborot vositalarni aytish mumkin.

Dunyoning qaysi mintaqasida urush ketayotgan bo'lsa o'sha yerda bo'layotgan hodisalarni ommaviy axborot vositalari jahon hamjamiyatiga yetkazmoqda. Misol tariqasida aytishimiz mumkinki, Rossiya-Ukraina urushi boshlanganiga ikki yildan oshdi va shu hodisa boshlangan vaqtdan boshlab Rossiya bir vaqtning o'zida axborot urushiga ham kirdi. Axborot urushida Rossiya allaqachon yutqazib bo'ldi desak yanglishmagan bo'lamiz. Chunki dunyo hamjamiyati Ukraina hududida bo'layotgan voqealar haqida yetarli ma'lumotga ega bo'lmoqda. Dunyoga, Ukraina o'z suverenitetini himoya qilyotganini yetkaza oldi. Yoki bo'lmasa Isroil va Falastin o'rtasida 7-oktabrdan buyon davom etib kelyotgan urushni, Isroilning uyushtirayotgan genotsidini butun dunyo guvohi bo'lmoqda. Isroil ham bu axborot urushida yutqazdi.

Dunyo telekanallari jurnalistlari, BMT muxbirlari bo'layotgan voqealarni yoritib bormoqda va qanchadan- qancha jurnalistlar shu yerda Isroil hujumlari natijasida halok bo'lmoqda. Liberal davlatlarning xalqlari xoh u musulmon bo'lsin, xoh boshqa din vakili Falastinni, G'azoni qo'llab-quvatlamoqda. Butun dunyo Isroil G'azoda qancha insonlar, bolalar, ayollar, qariyalar hayotiga zomin bo'lyotganiga guvoh bo'lmoqda. Buning natijasida Isroilning doimiy ittifoqdoshlari bo'lgan

davlatlar ham o‘z xalqining bosimi ostida uni qo‘llashdan voz kechmoqda yoki vaziyatdan kelib chiqqan holda chegaradan o‘tmayabdi.. AQSH o‘z tarixida birinchi bor Isroil foydasiga BMTda „ veto’’ huquqidan foydalanmadi. Shunday shiddatli zamonda xavfsizlikning yagona garovi ommaviy axborot vositalari ekanligi hech kimga sir emas. Mintaqamizda mustaqil ommaviy axborot vositalarini yaratishda qanday to‘siqlar va imkoniyatlar mavjudligini o‘rganish va kerak bo‘lsa tadbiq qilish bizning bosh maqsadimiz bo‘lishi kerak. Birinchi galda mintaqamiz xavfsizligini ta’minlashda zarur bo‘lgan ommaviy axborot vositalarini rivojlantirish va butun dunyoga namoyish etilishiga asosiy e’tiborni mamlakatimiz berishi kerak. Mintaqa markazida joylashgan respublikamiz mintaqada eng katta xalqqa ega bo‘lgan davlatdir. Mintaqada umumiy 80 mlndan ortiq aholi muqim hayot kechiradi va aholining 37 mlni O‘zbekiston fuqorosidir. Bundan tashqari eng keng tarqalgan xalq ham o‘zbek xalqidir. Bunday sharoitda mintaqada xavfsizlikni ta'minlashdagi eng katta mas’uliyat bizning zimmamizda.

Mintaqaviy xavfsizlik ta’minlashda besh respublika birdek harakat qilishi kerak. Bu jarayon birgina O‘zbekiston yoki Qozog‘istonning yoki boshqa davlatning hal qiladigan masalasi emas. Birinchi galda qulay xavfsiz muhitni yaratishda ommaviy axborot vositalari erkinligini, barcha respublikalarda birdek ta’minlash zarurdir. Kuchli ommaviy axborot vositalari barcha voqealardan xalqni xabardor qilibgina qolmay, balki butun dunyoni ham barcha ishlarda jalb qilishda yordam beradi. Eng asosiysi respublikalarni boshqa davlatlarning axborot maydonidan olib chiqadi va o‘z axborot maydonini qurib beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I. O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. -Toshkent. 1997.